

19. Див.: Каппелер А. Вказана праця.- С. 307-308.
20. Див.: Шпорлюк Р. Вказана праця.- С. 163.
21. Сталин И.В. Сочинения.- Т. 5.- С. 262.
22. Див.: Каппелер А. Вказана праця.- С. 133-137; Коропецький І.С. Дещо про минуле, недавнє минуле та сучасне української економіки.- К., 1995.- С. 97.
23. Цит. по: Шпорлюк Р. Вказана праця.- С. 68.
24. Козлов В.И. Национализм, национал – сепаратизм и русский вопрос// Отечественная история.- 1993.- № 2.- С. 52.
25. Солженицын А. Россия в обвале.- М., 1998.- С.135.
26. Субтельний О. Україна: історія.- К., 1991.- С. 338.
27. Сталин И.В. Тов. Кагановичу и другим членам ПБ ЦК/б/У// Сочинения.- Т. 8.- С. 152 – 153.
28. Субтельний О. Вказана праця.- С. 366.
29. Шпорлюк Р. Вказана праця.- С. 27.

РЕЗЮМЕ

НАЦИОНАЛИЗМ КАК ФЕНОМЕН СОВЕТСКОЙ ИСТОРИИ (1920-1930-е гг.)

СУРНИН В. Б. (Ужгород)

Уже в период борьбы за власть Ленин, большевики извратили сущность национализма. И после образования Советского государства использовали его как образ врага, который подлежит уничтожению. Но вопреки массовым репрессиям в годы сталинской диктатуры национализм не умер, и в 1991 г. доделал ту работу, которую не успел завершить в 1920-1930-е годы.

SUMMARY

NATIONALISM AS A PHENOMENA OF SOVIET HISTORY (1920-1930-IES)

SURNIN V.B. (Uzhhorod)

Already in the period of struggle for authority, Lenin Bolsheviks, pervert the nature of nationalism. And after the formation of soviet state, used it as image of enemy, which have to be distracted. But in spite of mass repression in the years of Stalin's dictatorship, nationalism was not died and in 1991 finished the work, which have no time to complete in 1920-1930-ies years.

РЕСПУБЛИКА СЕРБИЯ В КУЛЬТУРНОМУ СПІВРОБІТНИЦТВІ З КРАЇНАМИ АЗІАТСЬКОГО РЕГІОНУ (70-ті роки ХХ ст.)

МАТЬОВКА М.П. (Ужгород)

Міжнародне співробітництво в галузі культури суттєво розширилось і урізноманітнилось після Другої світової війни. На порядок денний було винесено питання про регіональний та глобальний характер взаємозалежності як політичної, економічної, так і культурної. Втілення його в життя – наслідок вимог Ялтинсько-Потсдамської системи міжнародних відносин, яка стала фундаментом повсякденного мирного врегулювання і співробітництва [1].

Здобуття незалежності країнами Азії прискорило процес налагодження культурних зв'язків між

ними, з одного боку, та активізації участі афро-азіатських держав у загальносвітових культурних процесах, з другого. Це сприяло духовній деколонізації в процесі спротиву культурної домінації розвинутих країн і, насамперед, колишніх метрополій. Лідери афро-азіатських країн розглядали зв'язки в галузі культури не тільки як становлення рівноправної співпраці, але і як взаємодопомогу в розробці концепцій, розбудові інституцій культурного розвитку, а також в якійсій підготовці кадрів. Перелічені питання були в центрі уваги конференцій на рівні

міністрів закордонних справ і, особливо, міністрів культури. Зокрема, учасники Конференції міністрів закордонних справ афро-азіатських та латиноамериканських держав (м.Белград, 1978 р.) дійшли висновку про необхідність розробки конкретної програми заходів та визначення пріоритетних форм і напрямків співробітництва в галузі культури [2]. Подібні ідеї ініціювалися також на регіональних конференціях міністрів культури країн Азії, Африки та Латинської Америки, а також європейських держав. Здебільшого у досліджуваний період такі конференції проходили в рамках ЮНЕСКО. На них відзначалася важливість виконання триєдиного завдання, а саме:

- а) захист автохтонних культурних цінностей;
- б) прогрес та демократизація культурного життя;
- в) інтенсивний розвиток двосторонніх форм культурної співпраці.

Починаючи із 70-х років ХХ століття такі конференції стали систематичними. На них відбувався обмін думками стосовно розвитку культури як важливого фактору демократизації суспільних відносин, захисту культурних надбань народів світу.

Метою даної статті є аналіз стану форм культурної співпраці Республіки Сербії з країнами Азії. На нашу думку, така постановка питання заслуговує на увагу поскільки має важливе практичне та виховне значення.

Республіка Сербія у досліджуваний період – складова частина Соціалістичної Федеративної Республіки Югославії, уже в 50-х роках мала досить ефективні культурні зв'язки з країнами Азіатського регіону. Зокрема, протягом 1957-1960 рр. були підписані угоди про просвітньо-культурну співпрацю з КНР, Іраном, Індонезією, Індією [3].

Договори про культурне співробітництво були продовжені. Особливо ефективні зв'язки були в області музики і фольклору. Так, у досліджуваний період плідно співпрацювали колективи Музичної академії м.Джакарта, Інституту музики та хореографії при Генеральній дирекції культурного розвитку із відповідними колективами Сербії. На них припадало до 20 % концертних програм та виступів. Фольклор Індонезії надзвичайно колоритний. Кожний район поряд із загальноіндонезійськими традиціями і звичаями має власні особливості, напрями і форми виконання.

Центрами розвитку фольклору і музики в Індонезії є м.Суракарта (Центральна Ява), м.Бандунг (Східна Ява), м.Демпосар (о.Балі), м.Понданг-Панджанг (Східна Суматра). Видними представниками музики були В.Супратнанам, І.Мазрукі, К.Сіманджунтак.

У свою чергу, музично-сценічний напрям розвитку культури Сербії представляли колективи Белградської філармонії, «Колегіум музики», Симфонічний оркестр, Балет народного театру м.Белград,

які давали концерти в Афганістані, Індії, Ірані, Пакистані та КНР. У той же час фольклорні ансамблі Сербії «Абрашевіч», «Іво Лола Рібар», «Бранко Радічевіч» здійснили турне по КНДР, КНР, Індії, Індонезії, Пакистану [4].

Музичні колективи Сербії були активними учасниками Міжнародних семінарів музикологів. Протягом 70-х років минулого століття – вони безпосередні учасники музичних маніфестацій в рамках ВЕМУС-у та ВІТЕФ-у, які проходили як у Белграді, так і в містах Китаю, Індії, КНДР, Пакистану, Індонезії та інших країн. Показовим у цьому є те, що художні колективи обмінювались набутим досвідом, підготовкою репертуару з врахуванням потреб глядача. Здебільшого у таких культурних заходах брали участь відомі виконавці. Так, у рамках ВЕМУС-у в другій половині 70-х років брали участь відомий індійський гітарист Рані Шанкар, представники КНР, Індонезії, КНДР [5].

Представники азіатських країн були активними учасниками художньо-спортивних міроприємств міжнародного характеру, які проводилися в Сербії у рамках «ВІТЕФ». Зокрема, своє мистецтво продемонстрували корейські акробати та ансамбль «Mansudo», китайський ансамбль «Liaonin», артисти з Індії, Ірану, Шрі-Ланки, Філіпін та інших країн [6].

Однією з важливих форм культурного співробітництва Сербії та країн азіатського регіону були зв'язки в галузі образотворчого мистецтва. Їх аналіз дає підставу стверджувати, що вони носили інтенсивний характер, були спрямовані на ознайомлення з успіхами митців даного жанру з різних країн і збагачення один одного досягненнями та технікою і мистецтвом виконання поставленої мети. Необхідно зауважити, що окремі виставки були організовані й іншими союзними республіками, але в них представники Сербії брали безпосередню участь. Зокрема, у 1974 році в Індії, Пакистані з успіхом демонструвалися «Savremena jugoslovenska umetnost» («Сучасне югославське образотворче мистецтво»); «Galerija JNA u Belgradu» («Галерея ЮНА в Белграді»), а також графіка Югославії в Ірані, Індії, Шрі Ланці, В'єтнамі та інших країнах [7].

Художники Сербії брали участь у виставках образотворчого мистецтва у м.Делі в 1974 р. (М.Арсіч).

У період 1974-1978 років у Сербії відбулася ціла низка демонстрацій витворів образотворчого мистецтва митців з арабських країн. Це, зокрема, виставки індійських фресок, іранських мініатюр, китайських археологічних пам'яток, графіки Індії, Індонезії, Бангладеш, фотоматеріалів з В'єтнаму, Пакистану, КНР та КНДР.

Співробітництво в галузі кінематографу по кількості проведених акцій займало перше місце в культурних зв'язках з країнами азіатського регіону.

Найбільш поширеною формою співпраці було проведення тижнів кіно. У досліджуваний період такі акції були проведені в Індії, Іраку, Ірані, КНДР, Малайзії, Пакистані та Філіпінах.

У свою чергу кінематограф Республіки Сербії демонстрував свою продукцію в Бангладеш, В'єтнамі, Індії, Китаї.

Важливою складовою даного виду співпраці була обопільна участь у міжнародних кінофестивалях. Так, кінофільми Республіки Сербії демонструвалися на кінофестивалях в містах Делі, Калькутті, Бомбеї (Індія), Тегерані (Іран).

Поширеною формою культурних зв'язків між Сербією та країнами Азії було книговидавництво. За період з 1974 по 1978 роки проведено 59 заходів. До них не включені акції обміну книгами між бібліотеками. Найбільш активно працювали письменники та книговидавці В'єтнаму, Індії, Іраку.

У 1979 році в м. Делі сербське книговидавниче об'єднання «Дитячі новини» взяло участь у міжнародній видавничій акції, присвяченій дитячій тематиці. У відповідь на це в м. Белград була проведена міжнародна зустріч книговидавничих об'єднань. У ній взяли участь книговидавці Індії, Індонезії, Іраку, КНР, КНДР та деяких інших країн.

У період 1974-1978 рр. Белградське видавничо-графічне об'єднання видало Антологію китайської класичної поезії «Svet u kapri rose» («Світ у краплі роси»), «Pesmu o kralju Nalu» («Листи короля Налу»). У свою чергу, китайське періодичне видання «Svetska literatura» («Світова література») опублікувало переклади І. Андріча та А. Ісаковича, індійське видання роботи Ч. Міндеровича, Г. Олуїча, А. Андріча.

Важливу роль в розвитку культурних зв'язків Сербії з азійськими країнами відігравали бібліотеки. Міжбібліотечне співробітництво ініціювали Народна бібліотека Сербії та університетська бібліотека «Светозара Марковича». Вони налагодили тісні зв'язки з національними бібліотеками В'єтнаму, Індії, Іраку та КНДР. Обмін літературою, науковими виданнями сприяли поповненню фондів бібліотек з різноманітних тем.

Певних успіхів було досягнуто у співробітництві організацій з захисту пам'яток культури, у архівістиці, музеології та в галузі культурних досліджень. Зокрема, музеологи як Сербії, так і країн Азійського континенту намагалися співпрацювати по багатьох напрямках. Цьому в значній мірі сприяла ініціативна діяльність Белградського етнографічного музею, який налагодив зв'язки з музеями Індії, Теруччини, Індонезії, Філіпін та інших країн Азійсько-тихоокеанського регіону.

Не менш активними були Сербський народний музей, Республіканський інститут захисту пам'яток культури, Інститут культури, які здійснювали підготовку спеціалістів, сприяли налагодженню зв'язків

з регіональними центрами стосовно проведення спільних акцій.

Республіка Сербія та її культурно-освітні заклади активно працювали з країнами Азії у рамках Руху неприєднання. Цьому в значній мірі сприяли рішення конференції міністрів закордонних справ позаблокових країн в м. Ліма (1975 р.). На конференції було вказано на необхідність пошуків шляхів і форм зв'язків, які б сприяли поглибленню як двостороннього, так і багатостороннього культурного співробітництва.

Виключно важливе значення для урізноманітнення співпраці в галузі культури мали рішення П'ятої (16-19 серпня 1976 р., м. Коломбо) та Шостої (7-9 вересня 1979 р., м. Гавана) конференцій голів держав та урядів позаблокових країн [8]. Так, у підсумковому документі П'ятої конференції – «Політичній декларації» наголошено на необхідності державної підтримки розвитку культурних взаємозв'язків, підвищенні ролі держави у збереженні культурних надбань народів різних регіонів. Рішення колумбійської зустрічі у верхах сприяли активізації співпраці в галузі культури як на міжнародному, так і на регіональному рівнях. Саме в цей період були зроблені перші кроки по створенню міжнародних організацій з культурної політики. Зокрема, виник Пул газетних агенств, який зайнявся об'єднанням зусиль стосовно урізноманітнення форм культурних зв'язків. У даному газетному об'єднанні активно працювали і сербські видавництва та друкарські підприємства.

Не менш важливе значення для поглиблення зв'язків у галузі культури мали рішення Шостої конференції країн-учасниць Руху неприєднання. У підсумковому документі вказувалося на необхідність розробки комплексної програми культурного співробітництва, до якої залучались найбільш авторитетні спеціалісти. Наслідком виконання рішень Гаванської конференції стало проведення «Днів культури країн Азії» в яких активну участь взяли культурні заклади Сербії [9].

Віхою культурного співробітництва явилось проведення телефестивалів. Перший фестиваль проходив з 3 по 12 жовтня 1979 року в колишній Югославії. У ньому взяли участь художні колективи Індії, Іраку, Індонезії і, зрозуміло, Югославії [10]. Учасники телефестивалю продемонстрували національні досягнення у драматургії, музиці, фольклорі та документалістиці. Телефестиваль став важливою складовою у розширенні зв'язків у галузі культури як між країнами-учасниками Руху неприєднання, так і їх федеративними суб'єктами, зокрема, Сербією.

Югославія, а відтак і Республіка Сербія, у 70-х роках минулого сторіччя була ініціатором проведення зустрічі з питань співробітництва радіомовних організацій. У жовтні 1977 року в м. Сараєво відбулась

нарада цих організацій [11]. Делегації 55 країн-учасниць наради обмінялись думками стосовно активізації багатостороннього і двостороннього співробітництва радіомовних організацій в контексті розширення культурних зв'язків. Представники Індії висловилися за модернізацію Азіатського радіомовного об'єднання АВУ з метою підвищення технічних можливостей та розширення культурної співпраці як з регіональними організаціями, так і на міжнародному рівні. Югославська делегація відстоювала концепцію комплексного використання виробничих потужностей для урізноманітнення форм обміну новинами, журналістами, створення спільних культурно-освітніх програм. Така позиція представників Югославії у значній мірі

пояснюється тим, що Республіка Сербія уже в цей період активно співпрацювала на ниві культури у рамках Європейської культурної конвенції [12]. Вона взяла на себе обов'язки зберегти культурну спадщину, вивчення історії цивілізації і мови народів світу. Саме тому Югославія відстоювала довгострокові проекти культурної співпраці, які би передбачали проведення виставок, фестивалей, семінарів, конференцій і таке інше.

Отже, як Республіка Сербія, так і країни Азіатського регіону приділяли значну увагу налагодженню взаємного культурного співробітництва. Найбільше вони були зацікавлені у тісній співпраці кінематографістів, фольклористів, художніх колективів та персональних виконавців.

ЛІТЕРАТУРА

1. История Второй мировой войны 1939-1945.- Т. 10.- М., 1973.- С. 485.
2. Шолян Н.Н. ЮНЕСКО – как преодолеть кризис?// Международная политика.- № 911.- Белград.- 1988.- С. 25.
3. Saradnja SR Srbija sa zemljama u razvoj u oblasti kulture.- Beograd, 1982.- S. 7.
4. Ibid.- S. 36.
5. Ibid.- S. 37.
6. Ibid.- S. 38.
7. Ibid.- S. 42.
8. Матёвка М.П. Рух неприєднання: становлення та діяльність.- Ужгород, 2001.- С.126.
9. Там само.- С. 127.
10. Матёвка М.П. Країни-учасниці Руху неприєднання у культурному співробітництві (друга половина ХХ століття)// Саграїка-Карпатика. Актуальні проблеми вітчизняної і зарубіжної історії та культури. Вип. 8.- Ужгород, 2001.- 198.
11. Бергант Б. Сотрудничество радиовещательных организаций неприсоединившихся стран// Международная политика.- № 306.- Белград.- 1988.- С 20.
12. Стоянович Я. Югославия и европейская культурная жизнь// Международная политика.- № 911.- Белград.- 1988.- С. 23

РЕЗЮМЕ

РЕСПУБЛИКА СЕРБИЯ В КУЛЬТУРНОМ СОТРУДНИЧЕСТВЕ СО СТРАНАМИ АЗИАТСКОГО РЕГИОНА (70-е годы ХХ ст.)

Матёвка Н.П. (Ужгород)

В статье исследуются вопросы культурного сотрудничества Республики Сербии со странами Азиатского региона в 70-е годы ХХ века.

Главное внимание обращено исследованию важнейших форм культурных связей, а именно: сотрудничеству кинематографистов, библиотек, художественных коллективов, персональных исполнителей, а также художников.

SUMMARY

THE SERBIAN REPUBLIC IN THE CULTURAL CO-OPERATION WITH THE COUNTRIES OF ASIAN REGION (70-s OF THE XX CENTURY)

Matevka N.P. (Uzhhorod)

The author of the article considers the issues of cultural co-operation of the Serbian Republic with the countries of the Asian region in the 70-s of the XX century. Much attention is paid to the research of important forms of cultural relations, in particular: co-operation of cinematographers, libraries, arts bodies, personal performers, also painters.